

LITERKA

prosinec 2011

Milí čtenáři Literky, přiblížil se konec roku, čas bilancování. Dovolím si pro tentokrát příliš se neohlížet zpátky, ale spíše se radovat z velké nabídky plánů a výstav, jež Vám Památník v novém, očekávaném roce 2012 může nabídnout. Malý přehled Vašich oblíbených akcí společně s chystanými novinkami najdete na stránkách posledního letošního čísla Literky. Ráda bych Vás však také pozvala na jednotlivé zajímavé počiny tohoto měsíce. Patří mezi ně jistě výstava věnovaná hudebninám z benediktinské knihovny, o níž Vám více poví ve svém článku její kurátor Jiří David. Pohádkové putování jsme připravili na druhou adventní neděli pro děti a jejich rodiče. Zdi kláštera ožíví krásná Popelka, vtipný mlynář

- » Editorial
- » Nejblíží akce a výstavy
- » Prosincová výročí
- » Památník dětem
- » Nejlepší české básně 2011
- » Listování – tentokrát hudební
- » Tři otázky pro Vlastimila Pešku
- » Připravujeme

s laskavou mlynářkou, šikovný kolář, neposedná čertice i škodolibá vodnice. Občas se po chodbách prožene lehounká vodní víla či divoká divoženka. A budete-li pozorní, snad zahlédnete i bílou paní... O pohádkových postavičkách, hudbě a divadle bude na posledním letošním StřeDění vyprávět Vlastimil Peška,

herec, režisér, dramatik, hudebník. Snad s úsměvem, který tak rád rozdává, i Vy vykročíte do nového roku. Společně s celým kolektivem svých kolegů, kteří se s Vámi rádi setkávají nejen na půdě Památníku, Vám přeji krásné, klidné a laskavé Vánoce. Necht' nevšednost těchto dní prozáří i dny zdánlivě všední.

Vaše Romana Macháčková

Verše měsíce
prosinec

Jan Spěváček

Jak chutná snít

*dnes večer snít v rukavicích
ochutnávka po letech
chuť
která nic jiného nepřipomíná*

12. prosince 1929

uvedlo berlínské divadlo Theater am Schiffbauerdamm premiéru dramatu Hermanna Ungara Zahradní besídka. Jeho premiéry se sám autor nedočkal, zemřel 28. října téhož roku. Rodák z Boskovic, který se spisovatelství věnoval vedle svého zaměstnání v oboru bankovníctví, použil ve hře jména reálných osob ze zdejšího ghettá. Hra ve své době šokovala svou otevřeností ohledně otázek týkajících se sexuálního života a setkala se i s odmítáním. Na českých prknech se objevila i docela nedávno – v roce 2003 – v divadle Ypsilon v Praze.

do Vánoc 1948

vycházely drobné svazečky sborníkové řady Archy přinášející různá témata, s jejichž vydáváním začal Josef Florian v prosinci roku 1926. S dvouletou přestávkou (1934–1936) vycházely až do dubna 1941. Celkem vyšlo šedesát pět sborníků včetně pěti dvojčísel. Na podzim 1945 začala vycházet další řada – celkem třináct čísel – z iniciativy syna zakladatele, Josefa Václava Florianiana. A proč vydávání Archů? „Kdo se věnuje studiu a knihám, musí předměty střídati, aby neutrpěla svoboda; neboť jakmile duch pocítí, že se láska stává jhem „povinností“, že se prázdno (schola) a krásná zábava mění v robotu, bouří se anebo upadá v smutek otroka a nařká nad pouty.“

Nejbližší akce a výstavy Památníku písemnictví na Moravě

Rendez-vous o desáté

Pravidelné čtvrtěční mimořádné programy pro návštěvníky od 9 do 99 let (a více) na vybraná témata vždy v 10 hod.

1. prosince – Rukopisy; 8. prosince – Velká Morava; 15. prosince – Literární Morava; 22. prosince – J. A. Komenský

30. listopadu, 16 hod., Vernisáž výstavy Listování v benediktinské knihovně

*Letošní listování Vás zavede do světa hudby z rajhradských rukopisů a starých tisků. Součástí výstavy bude i pravidelná ukázka z nových přírůstků do sbírek Památníku písemnictví na Moravě s názvem **Co rok dal**. Výstava potrvá do 30. prosince.*

4. prosince, 10–15 hod., Pohádkové putování Moravou

Předvánoční den věnovaný dětem plný her, soutěží a pohádkových postav doplňuje výstavu Morava vypráví aneb Moravské mýty, pověsti a pohádky.

14. prosince, 17 hod., Středění: Principál (ne)náročných herců

Setkání s Vlastimilem Peškou, hudebním skladatelem, režisérem, dramatikem, hercem a ředitelem Divadla Radost Brno.

PAMÁTNÍK DĚTEM

Druhá adventní neděle bude v Památníku věnována především dětem. Pohádkové putování Moravou – tak se jmenuje doprovodný program k výstavě „Morava vypráví

aneb Moravské mýty, pověsti a pohádky“. Bytosti ze světa fantazie jako vodník, víla, divoženka, čert, bílá paní nebo Popelka si pro nejmenší návštěvníky připravily den plný her, zábavných úkolů a atrakcí. Také samotné děti se na několik hodin promění v pohádkové postavy. Vybavené vandrovní knížkou se vydají na putování, při kterém se setkají s řadou nástrah a úkolů. Během jejich plnění se pobaví, změří své síly i dovednosti a naučí se novým věcem. Domů si odnesou nejen vandrovní knížku, pamětní list a odměnu, ale také spoustu zážitků.

Chcete i Vy přenést čertův kámen, vysvobodit dušičky polapené vodníkem nebo učit nezkušeného hejkala strašit? Těšíme se na Vás v neděli 4. prosince mezi 10 a 15 hodinou.

NEJLEPŠÍ ČESKÉ BÁSNĚ 2011

Vydáním čerstvé novinky ročenky Nejlepší české básně 2011 navazuje nakladatelství Host na předešlé dva roky, v nichž z poezie českých básníků vybírali postupně editorské dvojice: Karel Šiktanc a Karel Piorecký (2009); Miloslav Topinka a Jakub Řehák (2010). Nápad vydávat ročenky „nejlepších“ básní se zrodil v roce 1988. Přišel s ním americký básník a kritik David Lehman. „Nejlepší“ americké básně se ke čtenářům začaly dostávat prostřednictvím edice The Best American Poetry. Zaznamenala u svých čtenářů veliký úspěch a stala se předobrazem podobných ročenek v řadě zemí světa.

Nejlepší české básně roku 2011 letos vybrali a sestavili spisovatel, pořadatel, překladatel Petr Král a spisovatel, kritik, muzikant Jan Štolba. Oba editoři obohatili výběr básní, který předkládají čtenářům podle svého nejlepšího vědomí a svědomí jako dílo z české poezie „nejlepší“, obsáhlým pojednáním o důvodech jejich výběru. Jak Král, tak Štolba se shodují, že takový úkol je opravdu nelehký: „Vybírání `nejlepších` básní skrývá v sobě mnoho háček. Už výchozí premisa je na pováženu,“ tvrdí Štolba. Král již v úvodu upozorňuje: „Kvalitu básní nelze měřit žádným metrem, mohou být nejlepší jen relativně a z osobních hledisek těch, kdo je posuzuje.“ Přestože nejen dle slov Krále sbírka vyvrací často zaznívající názor, že v české poezii se nic moc neděje, vyčítá editor českým básníkům jejich nízké ambice, malou hrdost, ctižádost a důslednost v budování díla a dává slovenské básníky jako vzor (mimořadně jako bonus uzavírá přehlídku českých děl básně slovenského básníka Ivana Štrpky). Nová kniha v typografické úpravě Martina Peciny je důstojným průřezem poezie čtyřiceti tří autorů, mezi nimiž se objevují i jména těch, kteří jsou spojeni s Moravou.

Listování – tentokrát hudební

Listování v benediktinské knihovně je název tradičního výstavního cyklu, který návštěvníkům Památníku pravidelně přibližuje něco z bohatství rajhradské klášterní knihovny. Zatímco v minulých ročnících se jednotícím tématem stávaly spíše formální znaky knižní produkce (knižní vazby, tiskařské dílny aj.), letos jsme se rozhodli věnovat více pozornosti tomu, co starobylé rukopisy a tisky obsahují a dokumentují – právě probíhající výstava odkrývá písemné památky na hudební život benediktinů.

Hudba sehrávala v životě středověkých i novověkých klášterů vždy významnou úlohu. Díky pěstování zpívané či nástrojově doprovázené křesťanské liturgie se kláštery stávaly důležitými centry hudebního dění. Zvláště ve starších dobách sehrávaly nezastupitelnou roli jak tvůrců, tak i šířitelů dobové hudební produkce. Rajhradské proboštství nebylo v tomto ohledu výjimkou. Významné postavení hudby ve zdejších každodenním provozu dokládá celá řada knižních či archivních pramenů: od nejstaršího liturgického zpěvu chorálního typu, přes hudební sbírky 16.–18. století až po účast

benediktinů na tzv. cyrilském hnutí v 19. století, usilujícím o „zvelebení církevní hudby na Moravě“ (v této souvislosti možno připomenout kontakty rajhradských s Leošem Janáčkem).

Na jedno *Listování* je toho až příliš. Z odkazu kurátor výstavy vybral nejstarší vrstvu rajhradské hudební činnosti – gregoriánský chorál. Oč se vlastně jedná? Gregoriánský chorál je souborný výraz pro jednohlasé vokální skladby zpívané při liturgii (mše, denní modlitba oficia, udílení svátostí aj.). Dnes však již nemusíme nutně vnímat pouze funkční zapojení těchto zpěvů do liturgie. Chorál má také nevšední nadčasovou krásu, která ovlivnila celé generace hudebníků a dokáže naplnit nejen chrámové prostory, ale i koncertní sály. Výstava se snaží představit jak původní liturgický kontext, tak i čistě hudební kvality chorální produkce. Návštěvníci se mohou seznámit s výpravnými liturgickými knihami, zjistit, jak se v těchto osobitých zpěvnících orientovat, či odkrýt něco z tajů středověké hudební notace.

Součástí *Listování* bývá každým rokem drobná výstavka s otázkou bez otazníku: Co rok dal. A co rok 2011 Památníku přinesl? Jistě nejcenějším přírůstkem je kolekce dopisů Alfonse Muchy adresovaná ivančickému holiči J. Wolfgangu Zieglerovi. Představí se také výtisk moderního a vůbec prvního překladu Balbínova díla *Tuřanská Madona* vázaného v kůži s číslem 41 z nákladu čítajícího sto kusů a řada dalších bibliofilských tisků.

3 OTÁZKY pro

Vlastimila Pešku

Ve svých rozhovorech přiznáváte, že adaptace děl jiných autorů Vás neobyčejně těší. Jsou nějaké texty moravských autorů, po nichž hodláte sáhnout v budoucnu?

Vy se zřejmě těšíte na obsáhlou odpověď, ale s těmi moravskými autory jste mě zaskočila. Já se vždy k nějaké dramatizaci či úpravě scénáře dostanu téměř „nevinně“. Je to buď zadání (nejčastěji od jiných divadel) nebo si zvolené téma vyžádá dramaturgická nutnost (vlastní divadlo). Za svoji dosavadní tvorbu jsem však z moravských autorů, ve svých realizacích, použil pouze jednoho. (Pokud nepočítám sám sebe.) Tím byl Zdeněk Galuška a jeho slavné *Slovácko sa súdí*. Dokonce i hra o dobývání Brna Švédy byla inspirována švédským lidovým spisovatelem Hansem Eriksonem. Minulý měsíc jsem ukončil úpravy aktovek Emila Artura Longena a začínám psát hru inspirovanou ruským spisovatelem Valentinem Katájevem. Chystám také dramatizaci pohádky *O Sněhurce*,

kteřá je jak známo připisována bratřím Grimmům. Takže zatím není žádný z moravských autorů v dohlednu.

Říká se, že jako režisér při přípravě představení naučíte herce hrát i na hudební nástroj. Jaké jsou reakce herců? Stalo se třeba, že některý z nich v hraní pokračuje a rozvíjí se?

Hudba a živé hraní na scéně patří k základním pilířům mých režii. Je pravda, že jsem mnohokrát „donutil“ herce ke hře na rozličné hudební nástroje. Je to však závislé na muzikantských schopnostech konkrétních herců, konkrétního souboru. Nikdy však nejde o dokonalé naučení a nějaké virtuózní ovládnání hudebních nástrojů. Nejčastěji jde o kombinování muzikantských schopností jednotlivých herců. Například vím, že v souboru hraje některý z herců slušně na klavír či na kytaru a někdo kdysi hrál slušně na housle. Pak tedy tyto tři nástroje použiju při skládání a aranžování hudby do základní instrumentace. Tento základ se pak dá dozdobit nejrůznějšími perkusními (bicími) nástroji, na které se naučí snad každý neandrtálec. K tomu samozřejmě přiřadíte zpěv a máte před sebou úkol vybrat si jednoho či dva herce, které naučíte hrát na kontrabas. Ne že by šlo o nejjednodušší nástroj, ale základní harmonické tóny dokáže na kontrabas zvládnout zahrát během jednoho měsíce každý alespoň trošku hudebně nadaný herec. Tak jsem například postupoval i při jedné ze svých posledních režii v Mahenově činohře (W. Shakespeare: Konec dobrý, všechno dobré, premiéra 18. 3. 2011). V mém divadle herci procházeli a stále prochází pravidelnou výukou hry na nejrůznější nástroje. Herci Radosti jsou dnes schopni na velmi slušné úrovni zahrát country, folk, dechovku, swing, bigbeat i dixiland. Někteří dokonce hrají a zpívají v nejrůznějších kapelách.

Šíře Vašeho profesního a uměleckého působení je obrovská. Kde stále získáváte inspiraci?

To kdybych věděl, tak bych o tom velmi rád referoval. Na tuhle otázku opravdu neumím odpovědět fundovaně. Já si prostě sednu ke klavíru či k psacímu stroji (dnes k počítači) a „ono to tam padá samo“. K tomu se samozřejmě přiřazuje nezbytně nutná znalost řemesla a letitá praxe. Je tu snad ještě jedna nezanedbatelná maličkost. Mě to všechno psaní a vymýšlení nesmírně baví. Nikdy jsem ve svém životě nedělal to, co by mě nebavilo a o čem bych nebyl přesvědčený, že to bude bavit aspoň jednoho mého potencionálního diváka či posluchače. A to je, aspoň se domnívám, můj největší motor. Více k Vaší třetí otázce nedokážu říci.

*Hudební skladatel, režisér, dramatik a herec **Vlastimil Peška** působí od roku 1994 jako ředitel a umělecký šéf Divadla Radost v Brně. Stále však spolupracuje s ochotnickým divadlem ve svém rodišti, v Ořechově u Brna. V roce 2000 započalo jeho působení v zábavním parku WILD-WEST v Boskovicích, pro který připravuje komedie, např. El d'ád'o přichází, Klekí-Petra, bílý otec Apačů. V letošním roce měl také premiéru jeho celovečerní film Westernstory.*

Připravujeme

Konec kalendářního roku přináší možnost těšit se na překvapení roku následujícího. Nabízíme Vám tedy i my malé nahlédnutí do připravovaného programu Památníku. Poslední výstava roku 2011 „Morava vypráví“ je věnována pohádkovým příběhům. Pohádkou také nový cyklus výstav zahájíme. Nejen Pohádka máje, ale i ostatní díla významných moravských literátů bratří Aloise a Viléma Mrštíků připomenou významná výročí obou autorů. Letos v říjnu tomu bylo 150 let, kdy se narodil starší z této dvojice Alois, v březnu příštího roku uplyne přesně 100 let od úmrtí kontroverznějšího Viléma.

Na podzim Vás Památník přivítá nejen v nově zrekonstruovaných prostorách klášterní prelatury, ale zároveň v další části expozice, již doplní výstava s názvem „Texty“ věnovaná klíčovým textům v dějinách lidstva. V prostorách severního křídla kvadratury budou vybízet ke čtení články přímo ze salonních časopisů. Nerozlučné spojení – Bohuslav Kilian, Salon, Měsíc...

V rámci rekonstrukce se nabízí také více prostoru pro výtvarné umění, které vždy psané slovo doplňovalo, obohacovalo, doprovázelo. Návštěvníci Památníku se mohou těšit např. na výstavu věnovanou univerzitním extenzím z Olomouce nebo grafikovi, malíři, pedagogovi a jednomu z nejvýznamnějších představitelů českého poválečného umění, Daliboru Chatrnému.

Nezanevřeli jsme však ani na akce, které se již staly tradičními, ať už je to „Listování v benediktinské knihovně“ a „Co rok dal“. V letošním roce jsme zahájili několik projektů, v nichž pro zájem našich návštěvníků budeme pokračovat. Ať už jsou to pravidelné čtvrtletní programy Rendez-vous o desáté, setkávání se zajímavými hosty v diskuzním pořadu StřeDění, dny pro děti nebo neformální setkání milovníků literatury na Knižním bleším trhu. Jsme také velice rádi, že Klub přátel Památníku si získává stále větší oblibu a jeho příznivců přibývá. I na příští sezónu pro Vás připravujeme zajímavé výlety za kulturou a krásami přírody. Milovníky skvostů rostlinné říše jistě potěší zpráva, že 18. ročník prestižní floristické soutěže Brněnská růže proběhne poprvé v rajhradském klášteře. A pro rok 2012 připravuje Památník novinku v podobě festivalu Rajhradské dny. Co všechno Vám přinese? Nechte se překvapit...

Vydává Muzeum Brněnska, příspěvková organizace
připravuje Památník písemnictví na Moravě
Kláster 1, 664 61 Rajhrad
tel. 547 229 136

e-mail: rajhrad@muzeumbrnenska.cz

www.muzeumbrnenska.cz/rajhrad.htm

Odpovědný redaktor: Vojen Drlík, redaktor: Romana Macháčková

Autoři textů: Jiří David, Romana Macháčková

Vychází desetkrát ročně, číslo 10, ročník 5.